

'T GENTSCH SPANT DE KRUUNE. UUK IN 'T PUPPENSPEL (VERVOLG EN SLOT)

Enkele andre betekenissen van Pier

- *Ne Pier* is een aardworm, een regenworm (Lat. Lumbricus), in het Gents: "*teek*". Hier kennen we nog de uitdrukking: "*Zuu noakt of ne Pier*": Bloot.
- *Pierduud*: (ook in A.N.) pierdood, steendood, morsdood. "Iemand pierduud doen" is iemand helemaal ten onder brengen, iemands ondergang bewerkstelligen.
- *Ze zijn u an 't pieren, manneke*: "*Ze zijn u ne kluut an 't aftrekke, ze zijn u een pîrre an 't stooven, ze zijn u in de zak an 't zette, ze zijn u ne poater an 't schildere*": men is je aan het foppen, aan het bedriegen.
- *Loat u niet piere!*: Laat je niet foppen, laat je niet vangen, laat je niet beetnemen.
- *Piereland*: is dan weer het land der pieren of aardwormen, de bodem, de ondergrond, maar ook het land van "*Pierduud*" of "*Pietse de Duud*". Vandaar: "*Noar piereland goan*", sterven of begraven worden. - En hier is er ook weer een verband met het Pierlalafiguur, maar daarover straks meer - synoniemen voor "*noar Piereland gaan*" in het Gents zijn legio. Een greep: "*hij es noar molleland "of "noar petoaterland, hij zal veur ons gien komiskes nie mier doen, zijn gat es kèwd, hij es zijn gat goan woarmen in d'helle, zijn stoo' es uit, zijn pijpe' es uit, hij es mee kijsses en schoene noar d'auwestijne (Augustijnen), hij ligt op zijnen bult, hij en hee gien tandpijne nie' meer, w'hèn hem in de put gestoke, hij hee zijn konte gekierd, nog iene die gien petoaters ne mier zal ete, hij hee gedoan mee zoaje, hij hee zijn hijtene kostuum'an (= houten kist), z'hèn hem mee de loasten dienst loate zijnke (in de put), hij hee 't loate ligge, zijne klakker (hart) es geboste, hij hee zijne goaper geloate, hij hee zijn moage gekierd, hij es mol, hij es noar Bataklava, hij ligd onder de groene soarge, hij bekijkt 't ges van onder, hij ligd in de zijje, ter groeit ges op zijnen buik,*
- Wij vonden ook nog *Een pierke van een huizeke*: een klein huisje.

Een vierde betekenis van *Pierootse* maar dan uitsluitend in het meervoud gebruikt: "*de pierootses*", is een volkse medische term waarmee Bartholinitis, een ontsteking der talgklieren (glandula bartholini.) in de schede van de vrouw bedoeld wordt. Daardoor wordt de afvoergang van de kliertjes afgesloten waardoor de genitaliën pijnlijk rood opzwellen.

Nen bonte Pierrot - Iemand die tijdens carnaval in Pierrot verkleed was noemde men "*nen bonte Pierrot*". Soms maakten geestigaards daar wel eens "*blonte Pierrot*" of "*konte Pierrot*" van. Carnavalsgangster voor een herberg in de sneeuw. (Omgeving justitiepaleis?)

(Verzameling E. Levis, Gent)(Verzameling E. Levis, Gent)

Kind met Pierrootje - Lodewijk Lievevrouw - Coopman schrijft daarover in zijn Gents Woordenboek: "Een stijve kraag welke voor weinige jaren door vrouwen gedragen werd en nu aan kleine jongens (kinderen) overgelaten wordt". Foto H. Smitz-Verheugen et Fils, 3 Grand Place, Eeckloo.

(Verzameling E. Levis, Gent)

- *Nen bonte-Pier*: is dan weer een ruwe moedwillige kerel.
- *Den Bonte-Pier schîrre of den Bonte Pier spelen* is buitensporigheden doen. De Nieuwen Gendtschen Almanak van augustus 1740 vermeldt:

“Jupiter schijnt van dit quartier een bonte Pier te spelen, vermits hy schynt te dreygen geheel den Aerd-bol te verdelgen.”

- *‘t Es koperen pierloo werd vroeger gezegd van iemand die niets anders dan kleingeld op zak had, koperen muntstukjes dus.*
- *‘t Es Pierloo te pirde*: zei men van slappe koffie. Hetzelfde als hogergenoemde *Pier-luup-ziere* of *pietseskàffé*.
- *Pieroo-woater* was de volksnaam voor “*liqueur de Burrow*” tegen ontstekingen, etteringen, verzweringen enz... Aangezien het vaak gebruikt werd voor het behandelen van venerische ziekten moest men er regelmatig “*zijne pieroo mee insmere*”.

Wat thans volgt is... een lullig verhaal

- *Ne Pierloo* is namelijk een penis. Van iemand die vader is van een tweeling zegt men: “*Hij hee ne pierlo mee twie goatses in*”.
- *Pietse* is een koosnaampje voor *Pieter* maar wordt ook gebruikt als benaming voor het plassertje van kinderen.
- *Zo kon men iemand bij zijn pietse pakken*: iemand berispen, straffen, beboeten, gevangen zette, tot iets dwingen.
- *Z’hèn hem goed bij zijn pietse g’had, z’hèn hem goed ligge g’had*: men heeft hem goed beetgenomen, - te grazen genomen. Met iemand iets uithalen wat hij niet graag heeft.
- *Pietsebluut* zwemme is zwemmen in adamskostuum, poedelnaakt dus.
- *‘t Es Pietsepleui* zei men van iemand, als men zijn krachteloosheid, zijn impotentie wou onderstrepen. Een Gents synoniem daarvoor is: “hij weunt in ‘t slaphangerstroatse”
- *ne pietseskijker* is een voyeur.
- *Pietse Pek* is een van de spotnamen voor de duivel.
- een *Pietse snot* is een sul, een snotneus of iemand die zich als zodanig gedraagt.
- *Pietse dobbeleere*: nen dobbeleere of dobbelaar heeft meerdere betekenissen.

DEN ALZIENDEN PIER LA LA,

Wederkeerende nog eenen keer uyt zyn oud Graf, over-
wegende de gepasseerde égaliteyt en treffelyke daden
der *Sans-Culottes*.

Stemme : *Van Pier la la, &c.*

I.

AL eer ik krupp in myn oud graf
Wil ik nog eens doorzien
Wat wytheyd ons den franschman gaf
Aer groot en kleyne lién,
'Was overal Egalité,
Elk zoo het scheen die was te vred',
Maer wagt zeyd' Pier la la, sa sa
Wagt wat zeyd' Pier la la.

I I.

GElyk te zyn is wonder goed
Van zeden en manier,
Maer als men krenkt het Edel bloed
Wat kan men krygen hier,
Als aremoed en groot verdriet,
Als men Kloosters verwoesten ziet,
't Gaet scheef zeyd' Pier la la, sa sa
't Gaet scheef zeyd' Pier la la.

I I I.

TEn was alleen den franschman ^{(niet}
Die ons zoo d'oog verblind,
Maer wel een bende die men ziet,
Waer door zig ider vind
Bedrogen door d'Egalité
Der Natie : maer wie speelt'er med'
Cartous, zeyd' Pier la la, sa sa
Cartous, zeyd' Pier la la.

I V.

DEn Meyer van de Banquerou- ^{(tiers}
En Venus gasten med',
Veel lieden van slechte maniers
Speelden égalité,
In Kerken op den Predikstoel
Op zyn Calvyns wat geus gewoel,
Jeirt s'uyt zeyd' Pier la la, sa sa
Jeirt s'uyt zeyd' Pier la la.

V.

DEn Tempel die stond g'heel in ^{(roer,}
Men rookt, men snuyft, men drinkt
Van 't zap van het Genever poer,
Lutter zyn belle klinkt
Als hy zyn valsche less' begint,
Zoo d'oogen van het Volk verblind
Foert, foert zeyd' Pier la la, sa sa
Foert, foert zeyd' Pier la la.

V I.

NOg gafhy een Placcaetjen uyt,
Mildadig in den schyn
Voord' aarme Lieden : maer den buyt
Is nog verdeeld te zyn,
Als maer wel geld heeftvrouw en man
Men zyne panden lossen kan,
Niet nieuws zeyd' Pier la la, sa sa
Niet nieuws zeyd' Pier la la.

A M E N.

V I I.

MAer wat nog voor een vuylen
Veel Commissaris zyn, ^{(hoop}
Die m'over tyd zyn goed verkoopt
Zy g'lyk den Meyer zyn,
Eenen die den tap door de kraen,
En de pael door d'oven liet gaen,
Goed volk zeyd' Piere la la, sa sa
Goed volk zeyd' Pier la la.

V I I I.

MEn noemt hun Sans Culotsche
Den Macaro Capiteyn, ⁽ hoop
Die in de Kloosters tot ellend
Aldaer bewaerders zyn,
Maer 't silver zy wel smiltlen doen
En g'lonnen branden wat fatsoen,
De galg zeyd' Pier la la, sa sa
De galg zeyd' Piere la la.

I X.

DIt was de schoon égaliteyt
Van g'heel ons Nederland
Een ider g'raekt het zyne kwyt
De Neiringen m'aenand,
En al de Regten stelt men af,
Het gonn' ons meerder dierte gaf,
Slaet op zeyd' Piere la la, sa sa
Slaet op zeyd' Piere la la.

X.

HEt brood en boter word zoo
En ander waeren med', ^{(dier}
Dat men niet leven konde schier
Dat was d'égalité,
Den Ambagts-man loopt zonder werk
Terwyl Sans-c'lot steeld in de Kerk,
Hangt s'op zeyd' Pier la la, sa sa
Hangt s'op zeyd' Pier la la.

X I.

MAer hunnen winkel heeft ge-
Hun koopmanschap is uyt, ^{(daen}
Meyer is zynen gang gegaen
Met den gesnoeden buyt,
En ander worden opgelicht,
Want hun vingers waeren te dicht,
In't kot zeyd' Pier la la, sa sa
In't kot zeyd' Pier la la.

X I I.

ADieu myn lieve Borgery
Gy zyt de gasten kwyt,
Die speelden hun valsche party,
Nu zien zy tot hun spyt
Dat hunnen winkel niet meer draeyt
En 't kraemken na de knoppen gaet.
Adieu zeyd' Pier la la, sa sa
Adieu zeyd' Pier la la.

G. 11532. 25

- 1° is het een fabrieksterm uit de textielnijverheid: een klopmachine of “batteur”
- 2° een term uit het bikkelspel
- 3° werkmans die de katoenrollen van de eerste klopmachine verdubbelt.
- 4° werkmans die in de lijnwaadblekerijen aan de dubbelmachine werkzaam is.
- 5° draaitop of draaitol die al draaiende opwipt. Soms *Pietje dobbeleere* genoemd.

Het dobbelspel

Een pietse is hier een oogje van een dobbelsteen. In Gent kent men een bepaald teerlingspel met de teerlingbak dat “*Pietses - bij*” heet. Voor ieder *pietse* moet een op voorhand bepaalde inzet betaald worden. Een worp van drie *pietses* noemt men “*muizekes*”, een worp van 4 *pietses*: “*schuifeleers*”. Wanneer een speler 3 *pietjes* werpt roept hij gewoonlijk: “*Wie zalt er diene klokkenlulier zijn?*” Hier wordt *pietse* weer geïnterpreteerd als mannelijk geslachtsorgaan. Dit is een obscene opmerking want “*ne klokkelulier*” is in het Gents iemand die aan zelfbevrediging doet.

In zijn boekje “Het teerlingspel door Oeberleboe” (1899) staat een persiflage op de aria het kaartersduo: “*Sonnez clairs! Battez tambours*” uit Halévy’s opera Karel VI (Elias Lévy, 1799-1862). Oeberleboe laat hen hier teerlingen i.p.v. kaarten:

*“Pietses!, deuzen! ‘k vaeg twee schreven!
 Daer nen trits! ik win ‘ne kluit!
 Ne cavalier! is dat een leve!
 Pardaf! ik win, het spel is uit.”*

Pierlala

Pierlala is een typisch Vlaams figuur “*Nakomeling dier zotten die zoo onbevreesd de waarheid spraken en voor den Vlaamschen volksaard waakten*”, schreef G. Kalf in zijn Geschiedenis der Nederlandse Letterkunde. Hij vermeldt daarbij dat *Pierlala* weer uit zijn kist opdook in humoristische liedjes van de Vlaamse dichter Pierre Lebrocqui die in 1839 verschenen. Maar *Pierlala* is veel ouder. Zowel uit de Oostenrijkse, Brabantse, Franse en Nederlandse periode zijn er *Pierlala*-teksten bekend.

In het Gentse volksmarionettentheater kende men onder de maravouzen - dat

zijn nl. truc- en variétépoppen - *Pietje de Duud*, een geraamte met loszwevende ledematen. *Pietse-de-Duud* is in de verhalen, ook de mythische man met de zeis die je komt halen als je uur geslagen heeft. "*Aos Pietse-de-duud komt, moedde mee...*"

Het is zeker, poneert Hetty Pearl in haar boek "Heerekrantjes - Over Jan Klaassen en Katrijn en hun buitenlandse soortgenoten", dat er beïnvloeding is

PIERLALA
HUMORISTISCH WEEKBLAD
VOOR 't VLAAMSCH LAND

Abonnementsprijs voor België :
 1 jaar 25.00 fr.
 6 maanden 13.00 fr.
 3 maanden 7.00 fr.

BEHEER EN REDACTIE :
 Theresiaenstraat, 16, GENT.

« Als Pierlala in 't kluifje lag,
 • Mee zijn twee bilkeken bloot.
 • De klokken luidden biml boml boml
 • De dooden keeren niet weerom !
 • « It wel » zei Pierlala sassa ! »

Lees deze week in Pierlala : De eerste zitting van de Beernemzaken — In onze Kamer — Van die Waalsche deelinge — Een schandaal in België — De helden aan den trok — 't Genteneerke- 't Leugeneerke — Op ons stadhuis — Aan de Heeren van de Bestendige Deputatie — Wie is er baas op 't Stadhuis? — Bij onze bakkers — Op tram 10 — In St Pietersstatie — Langs den Dok — Ne liefhebber van antikeiten — Aan een stempelbureau! — In de drukkerij Vooruit — Ne secretaris op zwier — Kaffeepraat enz., enz.

geweest tussen het volkspoppenspel van Gent en Amsterdam. Men zag in Gent naast de typische poesjenellen ook de poppenkast van Jan Klaassen! Zegt ze.

De Franse mimespeler "*Pierrot*" *Deburau* gaf het Pierrot-figuur weer een nieuwe gestalte. Hij werd de grootste van alle Pierrots genoemd. Deburau

De GIELJOTIENE van PIERLALA

Humoristisch Weekblad voor 't Vlaamsche Land

HOE GENT GROEIDE

Men spreekt veel over «nationale rheids» en over Nationaal bewust- ma. Wat kan meer bijdragen om die volens te ontwikkelen, dan te we- n wie men is, van waar men komt,

vischers. Van daar de namen onzer oude straten : Veldstraat, Koestraat, Ganzenrivier, Nieuwpoort, Kouter, enz. Men ontwaterde de overstromen- de gronden nabij de Dood kan 10

ook de Minnemeersch was. Die Min- nemersch heeft niets te stan met de vrijerij ofte de lisle. Het was een mindere, een minderwaardige, een doodgevoene mensch. Binst dien tijd was ook St Michiels- parochie tot stadstafel verheven. Te

WAAROM «NU» ???
 Dat de Belgische Grundwet met haar : «Alle Belgen zijn gelijk voor de wets» een loelste was wisten we al lang, maar dat er in de Roomsche Kerk nu ook al kristenen van verscheide- nu ook, al kristenen van verscheide-

veronderstellen dat de eerst-vertrok- kenen tot ene lager-geachte categorie kristenen behooren dan degenen die thans in Duitschland gaan arbeiden. Waar we op den inhoud van dien Herderlijken brief hoorden boffen ??? In middens van Angoliefiken woeken-

speelde Pierrot in een groot wit hemd met drie pompons. Zijn gezicht was wit geschminkt en onbewogen. Hij maakte er een type vol tegenstrijdigheden van: wreed, maar ook gevoelig, sceptisch en ook naïef. Zouden hij en de volkse, onbevreesd de waarheid sprekende Vlaamse **Pierlala** een verbond hebben aangegaan *in de dood van Pierrot* oftewel *de dood van Pierlala* uit de Hollandse poppenkast?

- De Gentse dialectuitdrukking "*Pierlala spelen*" betekent verscheidene keren ernstig ziek worden en dan telkens genezen en herstellen. Van zo iemand zegt men: "*'t Es precies Pierlala of: hij speelt Pierlala*".

- Wanneer men echter van *een jong meisje* zegt: "*z'hee Pierlala gespeeld!*" dan is ze in blijde - of minder blijde - *verwachting*. "*Tons zit ze mee een pak-ske, hee ze nen harink (haring) ingeslikt mee steert en al, hee'ze een struik-sken in heur buikske, es ze ieverst (ergens) tege gelupe, zit ze mee de gebakke pere, hèn z'heur blommeke geplukt, hee z'heur loate knippe, hee ze mee heur vijster (venster) ope gesloape, z'hee biljard gespeeld en 't was carambole, heure pap es aangebrandt, z'hee de katte aan de koas loate zitte, z'hee wafels loate bakke, z'hèn heur schèwken (schouwtje) uitgekuist*, en dit is nog maar een fractie van de eerbare omschrijvingen.

- *Bij Pierlala* zijn is minder aangenaam dan *Pierlala spelen*: dan ben je dood... Het heeft dezelfde betekenis als *naar Piereland* zijn.

Over de Nederlandse spotnaam *Pierlapotlood* tenslotte behoeft geen twijfel te bestaan. De poppenspelers ontnamen hiermee aan de doodsgfiguur zijn angst-aspect. Dat zal ook te maken gehad hebben met het feit dat de poppenkast zich naar het einde van de 19de eeuw toe meer en meer op kinderen ging richten.

Bij ons is *Pierlala* in de eerste plaats de legendarische held uit de vele Vlaamse spotliedjes. Deze held staat uit zijn graf op telkens er zich in land of stad een min of meer belangrijke gebeurtenis voordoet. Deze verschijning geeft hem dan de gelegenheid tot het zingen van een liedje, waarin hij onverhopen recht toe recht aan zijn mening zegt of een vinnig of stout antwoord geeft dat slechts uit twee, drie of hoogstens 4 woorden bestaat:

't es zjuust (wreed, woar,...), zei Pierlala sasa,
't es zjuust (wreed, woar,...), zei Pierlala."

Weldra vond het mythische *Pierlalafiguur* weerklank in de pers. De katholieken zetten het strijdblad "*Pierlala*" op, dat voor het eerst in 1857 verscheen ter gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezingen en meer bepaald om het liberaal blad "*Baas Kimpe*" te kunnen counteren, dat hen al heel wat hoofdbrekens bezorgde. Het verscheen amper 2 maand, nl. van 27 oktober 1857 tot en met december 1857.

“PIERLALA HUMORISTISCH WEEKBLAD VOOR ‘T VLAAMSCHE LAND” verscheen voor het eerst in 1921. Het beheer en de redactie waren op de Korenmarkt nr.13. In de linkerhoek van de hoofding zien we Pierlala gezwind uit zijn kist wippen, terwijl een massa mensen lachend toekijken. In de rechterbovenhoek luiden 6 klokken met daaronder de tekst:

*Als Pierlala in ‘t kistje lag,
Mee zijn twee billekens bloot.
De klokken luiden bim! bom! bom!
De dooden keeren niet weerom!
“ik wel” zei: Pierlala papa!*

In 1932 is de redactie overgebracht naar de Theresianenstraat nr. 16, eveneens te Gent. Als verantwoordelijke uitgever staat A. De Munnynck, zoon opgegeven. Op 13 december 1934 verandert “PIERLALA” zijn naam in “De GIEL-JOTIENE van PIERLALA, Humoristisch Weekblad voor ‘t Vlaamsche Land”. Het blad was zeer Vlaams-Nationalistisch van inslag, Anglofoob en antisemitisch. Het werd in 1942 verkocht voor 60 centiemen. De oorlogsversie is dan al ingekrompen tot 2 pagina’s met de grootte van 2/3 van een normale bladzijde wegens de papierschaarste. Het blad verdween definitief in 1943. *Pier-la-la!* was eertijds ook de verkoopskreet of het geroep van de mosselleurders. Criminele Processen uit 1725 schrijft:

“...te venten de voorseyde verssche mosselen met het ratelen ende roepen pierre la la ende andersints.”

Pierke-Pierlala

*“Ja, ‘t Spelleke van Drie Kluite
van iene binne en tweeje buite
Zet zijn puurte woagewijd ope
veur al die grute stadshuiskoppe
Wij kome veur de Poesjenelle
en veur binst den entract
een dreupelke te kome schelle
in mijn puppenbarak (bis)*

En natuurlijk, last but not least, wie kent er de nieuwjaars- en Gentse Feestenconférences van Pierke Pierlala, het geesteskind van Freek Neirynek

en acteur-puppenspeler Luc De Bruycker uit “*t Spelleken van Drie kluiten*” niet? Het is de kruising van het personage van het Gentse poppentheaterfiguurtje Pierke met het temperament, de geest en het karakter van het Vlaamse Pierlala-figuur.

In zijn conférences gaat hij er op een spetterende wijze de politiek-satirische toer mee op en gaat vlijmscherpe dialogen aan met de poppenversies van bekende Gentse “*politieke gliskeshieres*”, zoals hij zelf de leden van het schepencollege noemt. Iedereen passeert de revue en krijgt er van langs, vooral “t Zwart Blok” (Vlaams Blok, rechtse partij)

Na tien jaar Pierke Pierlala herschiep De Bruycker het aangezicht van zijn pop zelfs, o, heiligschennis, volgens sommigen, “*naar zijn eigen beeld en gelijkenis*”. Generaties terug al, trad de Franse mimespeler Debureau op vòòr de scène van o.a. het (poppen) Théâtre des Funambules, uitgedost als Pierrot en hij trachtten door grime (witgeschminkt uitdrukkingloos gezicht, wit kostuum) op zijn speelpop te lijken. Hier hebben we het tegenovergestelde fenomeen: Luc maakte van Pierke Pierlala zijn “look-alike”...

Na een interview met Luc Leekens, stelde Freek achteraf de vraag of er geen uitdrukkingen uit de stukjes van Pierke Pierlala in het Gents blijven hangen waren. Hij dacht daarbij bvb. aan uitdrukkingen als “*legislaconfiture*” en “*politieke gliskeshieres*”. Uiteraard is dat zo. Alle spotnamen van de figuren die zij in “*t Spelleke van drie kluiten*” ten tonele voerden zijn binnen de kortste keren in Gent en zelfs daarbuiten gemeengoed geworden en zij worden door politieke vriend en vijand met plezier en gemonkel gehanteerd en geciteerd.

Denken we maar aan bijnamen als “*Papa Zielbîr*” (Gilbert Temmerman, burgem.), “*Tjsok de Gentsche Puurter*” (Jaak De Poorter, schepen), “*Tony de Paris*” (Tony Van Parys, minister) en “*Kwak-kwak*” (Rudy Van Quaqueebeke, schepen), om maar een paar oudere te noemen en recentere: “*Frank Bike*” (Frank Beke, burgem.), “*Koentsje Krucke*” (Koen Krucke, zanger & schepen), “*Sas van Roessesoe*” (Sas Van Rouveroy, schepen), “*Daniël Termoyson*” (Daniel Termont, schepen), “*Liezjevin decaluwé*” (Lieven Decaluwé, schepen), “*Jan den Hoet*” (Jan Hoet, dir. SMAK), “*Kloeke Nadia*” (Nadia Merchiers, gemeenter. lid), “*Marina Huurendroagers*” (Marina Hoornaert, schepen), “*Jan Knippedepoeze*” (Jan Schietecatte, dir. Dienst feestelijkh.) en consoorten. Namen die je vaak als geestigheid hoort vallen. Zo zie je maar dat ook politiek satirisch poppentheater vandaag de dag nog onze taal bevrucht.

In het Nederlands cabaret, dat bij onze noorderburen al een veel oudere traditie heeft dan bij ons, kennen ze dit verschijnsel al langer. Bekende one-liners als “*Leg neer die bal*” en “*een uitschuijtafeldame*” (Toon Hermans uit zijn

beroemde conférence Het banket), en de uitroep “*Vrageu...? Geen vrageu...*” (uit “Majoor Kees” van Paul Van Vliet) zijn in Nederland en zelfs hier vrij bekend en worden vaak gebruikt in toepasselijke situaties.

And now something totally different...

We hebben het tot nu toe bijna uitsluitend over Pierke gehad, maar er zijn ook nog een paar andere Gentse uitdrukkingen die niet onmiddellijk iets met de Pierkespop te maken hebben maar toch aan poppentheater of theater *tout-court* ontleend zijn.

Wie toneel speelt is een komediant. <Gr. “komodia”, van “komos” (een feestelijk gelag of ommeegang met muziek zang en dans). “*ne komediant*” speelt “*komeede*”, in “*een komeedieë, een komeedespel of een kluchtspel*”, hij speelt dan een belachelijk spel of bezondgt zich aan weinig of niet ernstige handelwijzen. Wie dit in het ware leven ook doet “*es nen echte komeedespeler*”. Met “*t es mij nog giene fijne komediant*” wordt het wel zeer negatief en bedoelde men dat iemand niet meer of minder dan een huichelaar is.

Een synoniem voor “*komeede*” is “*klucht*”. Zo kent het Gents de uitdrukkingen: “*veur de klucht zijn*”: van plezier houden, “*een klucht sloan*”: een kwinkslag geven, “*iets mee ne klucht afsloan*”: antwoorden met een grappige uitspraak, vooral als men in het nauw gedreven wordt, “*kluchte verkupe*”: grappen maken, “*iemand in de klucht hèn*”: iemand voor de gek houden, “geen kluchte verstoan” is syn. voor “*gij keund uuk tegen geen lolle*”, voornamelijk wanneer “*die lolle*” nadelig is voor de klager. “*Iets zeggen veur de klucht*”, - voor de grap.

Een geboren grappenmaker of -maakster is bij ons “*ne kluchtigoard, ne kluchtspeelder*” of een “*kluchtspeelderigge*” en heeft een voorliefde voor “kluchtspeelderije”.

Vroeger ging men naar “*de Gruute Comedie, de Fransche Theoater*” (den opera) of “*noar den Vloamschen Théoater*”.

Men kon een toneelspeler niet meer beledigen dan hem te verslijten voor “*spellekesspeelder*” of marionettenspeler voor kinderen.

Was er bijvoorbeeld ruzie of werd er gevochten, “*tons woare de marionetten of de puppen aan t danse*”. Deze uitdrukking is dus duidelijk aan het marionettenspel ontleend dat sedert de middeleeuwen bij ons bekend is als het “*dockenspel*”. Synoniemen voor dit gezegde zijn: “doar hedde t spel, t spel es aan de gank” of “*t speктоakel es goande, t es doar kirmesse, t es doar bal*, (cf.> Fr. “*Voilà le bal qui commence*” en D.> “*da geht der Tanz los*” en Eng.> “*The ball opens*”) de katte komd op de kurde, “*t spel es op de woagen*”.

Deze laatste uitdrukking heeft duidelijk iets te maken met de middeleeuwse wagenspelen”, de kluchten of “*kluuten*” waar vaak situaties van onenigheid in het gezin belachelijk gemaakt werden. Dergelijke voorstellingen bestonden hoofdzakelijk uit gekscheren, kijven, twisten en vechten. “*Ter wierd doar nogal wat speктоakel gemoakt...*”

en soms was er wel iemand die letterlijk of figuurlijk “*een vuile*” of “*luulke rolle*” moest spelen.

“*De puppen zijn aan’t dansen*” is syn. voor “*t spel zit op de woagen*” maar werd ook in een positievere betekenis gebruikt om aan te duiden dat er veel plezier gemaakt werd in een gezelschap.

Met: “*Wa veur puppenspel es dad hier?!*” wordt bedoeld: wat een flauwe drukte is dit nu?

Wie een “*puppenhandsje*” of een “*puppemuilken hoa, hoa zeker gien handen gelijk koolschuppen*” maar tere, kleine handjes en een fijn gezicht.

Maakte men iets publiek bekend, “*tons wierd er iets van achter de gordijne g’hoald*”.

Zei men echter: “*Hij hèwd hem achter de gordijne*”, dan vertoonde men zich niet openlijk of was men in het geheim “in den duik” iets aan het uitspoken.

Moest er iets “*veur de pinne komen*” of zat er “*iets in de mouwe*”, was er een of ander verborgen, “*tons zat er iets achter de gordijne*”.

“*Mijne vent stoat thuis op nen theoater*” betekent: hij staat op een verhoog, op een voetstuk, er wordt naar opgekeken en naar geluisterd.

Wanneer een ongehuwd meisje of een vrouw op leeftijd zich “*optuutege*”, dan zei men:

“*Nen ehwen théoater moe een beetse gepareerd zijn!*”

Maakte men overdreven kabaal of misbaar, dan zei men: “*Es dad hier nen theater*” of “*Azoo nen theoater veur drij keers niemendalle!*”

Ik zal wel zorgen dat hij niet in mijn weg loopt wordt in toneeltermen: “*Op mijnen théoater zal’t hij nie komen.*” En als je niet van Gent bent, moet je niet te hoog van de toren blazen, “*moede, mee andere woorden, bij ons nie te vele van uwen théoater kome moaken!*”

Wat zijn nu de voorlopige besluiten die we uit dit onderzoek kunnen trekken? Welke factoren speelden een stimulerende rol op de interactie dialect en spelkens?

- de sociale klasse waartoe het publiek behoorde: werkmensen met hun platgents dialect.

- de poppenspelers die naar de mond van hun publiek toe speelden - en hier kunnen we het vrij letterlijk nemen-: diens brood men eet, diens woord men spreekt. Heldenfiguren en grapjassen lieten zij in de volkstaal hun verhaal doen: het Platgents met zijn eigen spreekstijl en ritme en dit is geen typisch

fenomeen van bij ons maar gemeengoed in Brussel, Luik en Antwerpen, m.a.w. alle grote Belgische steden met enige poppenspeltraditie.

Heel wat woorden en uitdrukkingen in ons dialect hebben we aan de protagonisten Pier, Jan klaassen of Pierlala te danken.

Pier wordt vaak in verband gebracht met fopperijen, gekke situaties, heel kleine zaken, en meestal is er een positieve en lieve bijbetekenis maar vaak ook een sexuele connotatie.

Jan Klaassen is gelinkt met willoosheid en manipulatie.

Pierlala is de *vox-populi*, figuur uit de spotliedjes, “*de franke stijte muile*” en wordt in relatie gebracht met ziekte, dood, en wederopstanding.

Pierke-Pierlala leverde ons dan weer een exclusief leuk stel “*Gentsche*” bijnamen en epytheta voor politici.

Er zijn natuurlijk een aantal uitdrukkingen met “*puppe, komeede, komediant, marionette, gordijne en theoater*”, die via de theaterwereld, de kluchten en wagenspelen in onze taal en zo ook in ons dialect binnengedrongen zijn. Zo zijn ze volstrekt niet exclusief Gents. Men vindt ze in vele dialecten en zelfs ook in het A.N. weer.

We moeten ons ten andere van de illusie ontdoen dat elk dialect zijn eigen woordenschat bezit. Naast enkele buitenbeentjes (denken we aan onze Gentse “*achterwaersterigge*”) verschillen de meeste dialecten binnen het Westvlaams, Oostvlaams, Brabants of Limburgs, hoofdzakelijk qua uitspraak van mekaar.

Beschouw dit artikel slechts als een proeve van onderzoek, een stand van zaken. Ze is zeker nog onvolledig en wij blijven verder speuren naar Gentse vondsten uit de *spellekens*. De bedoeling is het volledige verhaal ooit eens te publiceren.

Om het nog maar eens in Gentse poppenspeltaal te zeggen: “*Ik vind in ieder geval, da’k hier nu al lank genoeg van mijnen théoater an’t moaken ben en da’k aan ‘t einde van mijn kuurdeke zitte.*”

Pierke Pierlala zoe nu zeggen:

“*Au revoir, en tot op mijnen dressoir!*”

Eddy “den Twiedekker” Levis

Bibliografie en bronnen:

- Anoniem: "Het politiek Janklaasspel of het schoolenkwest door Jan Klopterop". Boekhandel van H. Rouseeuw-Arys, Savaenstraat, 25.
- Rico Bulthuis: "Marionetten - Een monografie over poppenspel", Den Haag, 1980. Historisch overzicht over het poppenspel in het algemeen.
- Stef Desodt: "Vlak in mijn ogen zei blinde Maaie. - Een bijdrage tot de Paremiologie". De Sikkel n.v. 1979. Bevat een aantal geestige gezegden en zei-spreuken
- dr. G.T. Haneveld: "Zandloper, zeis en Pierlala, symbolen van de dood in (volks)kunst en cultuur". Kosmos - Z&K Uitgevers, Utrecht/Antwerpen, 1995. Een uitgave waarin een hoofdstukje: "Pierlala, schijndood" geweid is aan het Pierlalafiguur en waar ingegaan wordt op zijn rol in de volkskunde.
- P. J. Harrebomée: "Spreekwoordenboek der Nederlandsche Taal of verzameling van de Nederlandsche spreekwoorden en uitdrukkingen van vroeger en lateren tijd door P. J. Harrebomée", 3 delen, Kemink en Zoon, Utrecht, Amsterdam 1856 -1870. Zegswijzen en uitdrukkingen thematisch behandeld.
- Lode Hoste: "Gent, poppenspelstad" Een bijdrage tot de geschiedenis van het Gentse poppenspel. Met een voorwoord van Freek Neiryck auteur-journalist. Drukkerij Imschoot, Gent, 1979. Dit boek is na het werk van Pastoor Vandenbroecke een van de standaardwerken over het Gentse poppentheater.
- dr. A.Huizinga: "Huizinga's Spreekwoorden en gezegden. Herkomst, verklaring en vergelijking met Frans, Duits en Engels", 4de druk, Tirion / Baarn, 1998.
- Hoerberleboe (schuilnaam) "Het boekke der teerlingen door Hoerberleboe". Gent. By de voornaemste teerling-maetschappyn. 1878. Geestig boekje dat vol staat met Gentse termen uit het teerlingspel. Daar heeft hij het o.a. over de "Pietjes" of kleine stipjes op de teerlingen. Het boekje werd uitgerijkt bij speciale gelegenheden, meestal het banket bij de viering van een "keunijnk of een keunijnginne van de Pietses-bij".
- Eddy Levis: "Kaak, kaak, nen Twiedekker! Gentsche woorden en uitdrukkingen. Bijien geschart en getiekend deur Gill Van Geert, uitiengelijd en gexplikeerd deur Eddy Levis" August Vermeylenfonds Gent, Bestuursdrukkerij Schaubroeck n.v. Steenweg Deinze 154, 9810 Nazareth, 1991.
- Lodewijk Lievevrouw-Coopman: "Gents Woordenboek" P.V.B.A. Broers, Uitgever. Met de welwillende toestemming van de koninklijke Academie voor Taal- en Letterkunde, N.V. Drukkerij Erasmus, Ledeborg, Gent, 1974.
- E. Levis: "Interview met Diane Van Boxtaele over 't Spelleke van Treeze Blauwers (1995) Artikel in "Figeuro", vaktijdschrift voor Poppen en Figurentheater van het E.F.T.C. jg. nr. 1995.
- Mevr. Van Boxtaele woonde in 1994 nog in de Gravin Johannastraat in het St.-Elisabethbegijnhof maar is oorspronkelijk van de St.-Lievenspoort waar zich het bewuste spelletje bevond. Zij vertelt er over haar bezoeken, en beschrijft op een ludieke wijze de sfeer in dat theatertje.
- E. Levis: "Interview met Gust "Lajoie" Neiryck" Artikel in "Figeuro" jg. nr. ,199. Dit is een interview afgenomen bij hem thuis in de Rabotstraat. Een fragment waar hij het heeft over de gebruikte taal en wie wanneer wat spreekt in heb ik gebruikt in de lezing.
- G. A. Mesters: "Wat het volk zegt. - Een nieuwe verzameling spreekwoorden, zegswijzen en gezegden" Uitg. Het Spectrum, Prisma-boeken nr. 1782. Utrecht / Antwerpen, 1977.

- Freek Neiryck: “Volkse personages zijn veel komischer in figurentheater.” Artikel in “Figeuro” jg. 7 nr. 2, 2/VII, 2000.
 - Hetty Pearl: “Heerekrintjes - Over Jan Klaassen en Katrijn en hun buitenlandse soortgenoten”. Gaade uitgevers Veenendaal, 1987.
Een standaardwerk voor wat geschiedenis van Europees en in het bijzonder Nederlands en Belgisch poppentheater betreft.
 - Marc Reynaerts: “West-Europees poppenspel zou niet bestaan hebben zonder commedia dell’Arte” uit zijn licentiaatsthesis: “Pedrolino, Pierrot, Pierke”, artikel in “Figeuro”, jg. 6, 2000.
 - dr. F. A. Stoett: “Nederlandse Spreekwoorden en gezegden - Verklaard en vergeleken met die in het Frans, Duits en Engels. Bewerkt door dr. C. Kruyskamp B.V. W.J. Thieme & Cie. - Zutphen, 1974.
 - Edward Van Bragt: “Het leven in de Gentse “Poortjes” vòòr 1900” Overdruk uit “Oost-vlaamse Zanten”. drukk. v/h Ad. Hoste, nv, Gent. 1946.
 - Karel Waeri: “Verzameling der volledige Kluchtige en Politieke liederen van Karel Waeri den Gentschen “Beranger” door P. Waeri (zoon). Aanhangsel “DE VETJES” Uitgegeven door de Wwe. Karel Waeri “Reep” Gent, 1899.
 - Luc Wilmink: “Het lied van Pierlala”, Roman, MCMXLIV, H.P. Leopolds uitgevers Mij n.v. ‘s Gravenhage. Met de muziek van het Pierlala-lied en enige historische toelichting door de schrijver; (pp. 8-24), 1944.
-